

Groene Kennis
Coöperatie

Omgevingsgericht werken en ondernemen
Praktische lesarrangementen voor VMBO landbouw-breed

Colofon

Dit leer materiaal is gemaakt door Wiranda Stam (Nordwin College, Buitenpost) in samenwerking met haar collega Greetje Cnossen ten behoeve van de eigen locatie in Buitenpost. Het is onderwijskundig en didactisch verantwoord ontworpen vanuit de wens om de GL-praktijkvakken beter te laten aansluiten op het eindexamen en op de verwachte toekomst van de leerlingen. Het Programmteam Multifunctionele Landbouw heeft de methode vervolgens uitgegeven in de huidige algemeen te gebruiken vorm.

De docentenhandleiding is geschreven in opdracht van het Programmteam Multifunctionele Landbouw van de [Groene Kennis Coöperatie \(GKC\)](#) ter aanvulling van de arrangementen. Het geeft docenten VMBO een handreiking hoe de bestaande arrangementen makkelijk toegepast kunnen worden in de eigen lessen.

Dit boekje is uitgegeven door: Het Programmteam Multifunctionele Landbouw

Redactie: Peter Nugter, [Tjitske Ypma](#)

Eindredactie: [Serenade Tekstservice](#)

Fotografie: [Taskforce Multifunctionele Landbouw](#), [Tjitske Ypma](#)

Vormgeving: [Z in Beeld – grafisch ontwerp](#). Digitalisering: [Eva Communiqueert](#)

Druk (beperkte oplage): [WUR](#)

Het boekje is online te vinden en aan te passen via maken.wikiwijs.nl/43329 of edepot.wur.nl/254102

Docentenhandleiding

Let op: Deze papieren brochure is gemaakt ter attentie van de digitale variant op maken.wikiwijs.nl/43329 of edepot.wur.nl/254102. Deze variant is bedoeld om aan te passen aan je eigen lessen.

Voor multifunctionele landbouw heeft een ondernemer andere kennis en vaardigheden nodig dan ondernemers die zich primair richten op agrarische productie. Deze vaardigheden zijn echter veelal wel toepasbaar in de reguliere landbouw. Daar is ondernemen met oog voor de omgeving ook steeds belangrijker.

Deze onderwijsarrangementen (ook wel thema's genoemd) voor het VMBO landbouw-breed laten leerlingen kennismaken met de diverse multifunctionele bedrijfstakken. De leerlingen gaan op excursies naar multifunctionele bedrijven en voeren alleen of in groepjes een bedrijfsverkenning en opdrachten uit.

Spelenderwijs worden de leerlingen via de verbrede land- en tuinbouw en natuurorganisaties in contact gebracht met alle takken van de primaire land- en tuinbouw en de andere sectoren die in het MBO aan bod komen. Vervolgens voeren ze groepsopdrachten uit en doen ze ervaring op in het vakgebied van het bedrijf ter voorbereiding op vervolgopleidingen.

Met het uitvoeren van de opdrachten krijgen de leerlingen een goed beeld van de kwaliteiten, vaardigheden en competenties die nodig zijn voor een succesvol (multifunctioneel) landbouwbedrijf. Ook leren ze om op een andere manier te kijken naar de markt en de omgeving.

Door deze werkwijze ontstaat een krachtige, loopbaangerichte leeromgeving. Dit soort 'nieuwe' inrichtingen van de praktijk binnen het VMBO (en MBO) krijgen daarom ook de waardering van de leerlingen en van het beroepenveld. Dit onder meer door de manier van proces gestuurd beoordelen binnen deze arrangementen.

Meer informatie over het Programma Multifunctionele Landbouw van het GKC is te vinden op: www.gkc.nl/programmas/multifunctionelelandbouw.

Voor wie zijn de arrangementen bedoeld?

De 4 arrangementen zijn:

- [Streekproducten](#)
- [Agrarisch natuurbeheer](#)
- [Zorglandbouw en Educatie](#)
- [Recreatie](#)

Ze zijn met name geschikt voor de VMBO-opleidingen landbouw-breed GL klassen 3/4, die direct gerelateerd zijn aan primaire productie en/of platteland vernieuwing.

Bij de ontwikkeling van het lesmateriaal is het Examenprogramma Landbouw-breed voor het VMBO als leidraad genomen.

Het lesmateriaal sluit aan bij de exameneisen voor het programma landbouw-breed voor het VMBO zoals geformuleerd in het '[Examenblad](#)'; VMBO GL, landbouw-breed.

De inhoud van de arrangementen

De teksten uit de arrangementen zijn overgenomen van het originele arrangement. Vaak stonden in de originele arrangementen verwijzingen naar bijv. plaatsen, datums, gewassen en websites die op de Friese situatie van toepassing zijn. In bijgaande basistekst zijn hiervoor algemene begrippen opgenomen die nog ingevuld moeten worden door de betreffende docent. Die datum, plaats, etc. zijn onderstreept.

In de teksten van de achterliggende links in de basistekst is deze vertaalslag niet gemaakt, daar moeten docenten zelf even naar kijken.

Projectduur en studiebelasting

Het project duurt 4 maal 8 weken en is opgedeeld in 4 thema's.

Elke projectweek heeft 8 lesdagen van 4 uur per week plus 1 uur thuiswerk.

Thema 1: Streekproducten: 8 weken van 5 uur = 40 uur (inclusief thuiswerk)

Thema 2: Agrarisch natuurbeheer: 8 weken van 5 uur = 40 uur (inclusief thuiswerk)

Thema 3: Zorglandbouw en Educatie: 8 weken 5 uur = 40 uur (inclusief thuiswerk)

Thema 4: Recreatie: 8 weken van 5 uur = 40 uur (inclusief thuiswerk)

Totaal heeft het project dus circa 160 uur aan studiebelasting.

De projecten bestaan uit leesteksten en opdrachten en worden afgesloten met één of meer deeltaken waar leerlingen klassikaal, in werkgroepjes of individueel aan werken.

Het eerste thema omvat alles wat te maken heeft met de streek. Welke streekgewassen groeien er, welke dieren worden gehouden en welke gerechten worden ervan bereid en hoe doe je dat. Wie wonen hier en welke bebouwing is specifiek voor deze streek.

Na arrangement 1 kunnen leerlingen:

1. benoemen welke gewassen kenmerkend zijn voor de streek;
2. vertellen welke gerechten hiervan worden gemaakt;
3. de kenmerken van de streek opnoemen;
4. enkele voedingsgewassen kweken op eigen grond;
5. beroepen in deze sector benoemen;
6. uitleggen hoe de handel van de producten verloopt.

Het tweede thema omvat het werken in de natuur en natuurbeheer, het herkennen van soorten dieren en planten, een schikking maken met natuurlijke materialen en leren over groei en voedingsstoffen.

Na arrangement 2 kunnen leerlingen:

1. de historie en de waarde van natuurbeheer op landbouwgronden uitleggen;
2. planten en dieren herkennen;
3. een schikking maken met natuurlijke materialen;
4. de functie van mest en bemesting uitleggen.

Het derde thema omvat alles wat te maken heeft met de zorglandbouw en de educatieve mogelijkheden van de boerderij. Het laat de leerlingen kennismaken met het 'zorg'-beroep en de gewenste vaardigheden voor educatie. De zorg beperkt zich niet tot mensen alleen, maar betreft ook dieren.

Na arrangement 3 kunnen leerlingen:

1. De zorgtak van het agrarisch bedrijf op waarde schatten.
2. Vertellen over de vaardigheden die voor het zorgbedrijf zijn vereist.
3. Dieren verzorgen.
4. Beoordelen of zorg een beroep is dat bij hen past.

Het vierde thema omvat alles wat te maken heeft met recreatie en toerisme. Het laat leerlingen kennismaken met openluchtrecreatie en natuurbeleving in de openbare ruimte, met het kampeerb企业 en er zijn opdrachten in het kader van VAP.

Na arrangement 4 hebben leerlingen:

1. de waarde van de openluchtrecreatie en de natuurbeleving in de eigen regio op waarde kunnen schatten;
2. ervaring opgedaan met de combinaties veehouderij, kampeerb企业 en het zelf verwerken van vleesproducten op zo'n bedrijf;
3. kennismaat met de verkoop van producten van de boerderij.

Vorbereiding door de docent voor alle thema's:

1. Zoeken van goed bereikbare bedrijven in de omgeving van de school die een relatie hebben met het thema en informeren van de ondernemer van de bedoelingen.
2. Maken van een op de regio gericht arrangement. Hiervoor zijn de basisteksten van de originele arrangementen integraal beschikbaar, zowel op papier als digitaal.
3. Korte projectinleiding verzorgen: aanleiding en doel van het project.
4. Oefenen met het gebruik van het (wikiwijs) arrangement.
5. Organiseren van het leerlingenvervoer.
6. Toetsen maken, beoordelen en beoordeling bespreken.

Schematisch overzicht van het leertraject en de rol van de docent per arrangement

Arrangement 1: Streekproducten

Na dit arrangement kunnen de leerlingen:

1. benoemen welke gewassen, zuivel en vleesproducten kenmerkend zijn voor de streek;
2. vertellen welke gerechten hiervan worden gemaakt;
3. de kenmerken van de streek opnoemen;
4. enkele voedingsgewassen kweken op eigen grond;
5. beroepen in deze sector benoemen;
6. uitleggen hoe de handel van de producten verloopt.

Vorbereiding door de docent:

	Wat?	Hoe? Waar?
1	Locaties zoeken, bedrijven benaderen, afspraken maken, werkwijze uitleggen, vervoer regelen.	Het omringende bedrijfsleven
2	Leerlingen hebben een eigen kweekruimte, waar ze ervaring opdoen met het kweken van voedingsgewassen.	Praktijkles buiten
3	Het arrangement wordt geïntroduceerd door middel van een presentatie over de manier van werken met het arrangement en hoe het is te benaderen via het internet.	Presentatie met digibord
4	De verschillende opdrachten worden toegelicht, evenals de beoordeling	Groepsgesprek met behulp van presentatie op digibord
5	Leerlingen begeleiden op het bedrijf	(Groeps)gedrag, houding, opruimen, eind van de les enz.
6	Leerlingen begeleiden bij het uitwerken op school	Inhoudelijk, taalkundig, samenwerking, zelfstandigheid
7	De toetsing bestaat uit een middeling van de beoordeling van de tafel, van het portfolio en het reflectiegesprek.	Het reflectiegesprek vindt plaats per groep.
8	Aanmoedigen om het niet op te geven, letten op achterstanden, letten op samenwerking en verdeling van de taken.	Groepsgedrag binnen

Arrangement 2: Agrarisch Natuurbeheer

Na dit arrangement kunnen de leerlingen:

1. de historie en de waarde van natuurbeheer op landbouwgronden uitleggen;
2. planten en dieren herkennen;
3. een schikking maken met natuurlijke materialen;
4. de functie van mest en bemesting uitleggen.

Vorbereiding door de docent:

	Wat?	Hoe? Waar?
1	Locaties zoeken, bedrijven benaderen, afspraken maken, werkwijze uitleggen, vervoer regelen.	Natuurorganisaties en boeren in de regio
2	Het arrangement wordt geïntroduceerd door middel van een presentatie over het werken met wikiwijs en de leerlingen wordt daar de weg gewezen in het arrangement.	Presentatie met digibord
3	De verschillende opdrachten worden toegelicht, evenals de beoordeling.	Groepsgesprek met behulp van presentatie op digibord
4	Leerlingen begeleiden op het bedrijf.	(Groeps)gedrag, houding, opruimen eind van de les enz.
5	Leerlingen begeleiden bij het uitwerken op school.	Inhoudelijk, taalkundig, samenwerking, zelfstandigheid
6	Een toets samenstellen op basis van de genoemde leereenheden over mest en bemesting.	Zie de links naar het materiaal van het ontwikkelcentrum
7	Aanmoedigen om het niet op te geven, letten op achterstanden, letten op samenwerking en verdeling van de taken.	Groepsgedrag binnen

Arrangement 3: Zorglandbouw en Educatie; <http://arrangeren.wikiwijs.nl/42005>

Na dit arrangement kunnen de leerlingen:

1. de zorgtak van het agrarisch bedrijf op waarde schatten;
2. vertellen over de vaardigheden die voor het zorgbedrijf zijn vereist;
3. dieren verzorgen;
4. beoordelen of zorg een beroep is dat bij hen past.

Vorbereiding door de docent:

	Wat?	Hoe? Waar?
1	Locaties zoeken, bedrijven benaderen, afspraken maken, werkwijze uitleggen, vervoer regelen.	Zorg- en educatiebedrijven in de agrarische sector, verzorgingshuis, kinderdagverblijf, basisschool
2	Het arrangement wordt geïntroduceerd door middel van een presentatie over het werken met wikiwijs en de leerlingen wordt daar de weg gewezen in het arrangement.	Presentatie met digibord
3	De verschillende opdrachten worden toegelicht, evenals de beoordeling.	Groepsgesprek met behulp van presentatie op digibord
4	Leerlingen begeleiden naar de bedrijven en instellingen.	(Groeps)gedrag, houding, opruimen eind van de les enz.
5	De beoordeling vindt plaats door het organiseren en uitvoeren van een activiteit, wat een cijfer oplevert.	Voorwaarde voor toetsing is het ingeleverde materiaal van de opdrachten
6	Leerlingen begeleiden bij het uitwerken op school.	Inhoudelijk, taalkundig, samenwerking, zelfstandigheid
7	Aanmoedigen om het niet op te geven, letten op achterstanden, letten op samenwerking en verdeling van de taken.	Groepsgedrag binnen

Arrangement 4: Recreatie; <http://arrangeren.wikiwijs.nl/...>

Na dit arrangement kunnen/hebben de leerlingen:

1. de waarde van de openluchtrecreatie en de natuurbeleving in de eigen regio op waarde schatten;
2. ervaring opgedaan met de combinaties veehouderij, kampeerbedrijf en het zelf verwerken van vleesproducten op zo'n bedrijf;
3. kennismemaakt met de verkoop van producten van de boerderij.

Vorbereiding door de docent:

	Wat?	Hoe? Waar?
1	Locaties zoeken, bedrijven benaderen, afspraken maken, werkwijze uitleggen, vervoer regelen.	Agrarische bedrijven met een toeristische- en educatieve tak.
2	Het arrangement wordt geïntroduceerd door middel van een presentatie over het werken met wikiwijs en de leerlingen worden daar de weg gewezen in het arrangement.	Presentatie met digibord
3	De verschillende opdrachten worden toegelicht en waaraan ze moeten voldoen bij de beoordeling.	Groepsgesprek met behulp van presentatie op digibord
4	Leerlingen begeleiden naar de bedrijven en instellingen.	(Groeps)gedrag, houding, opruimen eind van de les enz.
5	Een les organiseren over de verwerking van vlees en vleesproducten.	Plaats, gastdocent, Groepsgedrag op bedrijven
6	Leerlingen begeleiden bij het uitwerken op school.	Inhoudelijk, taalkundig, samenwerking, zelfstandigheid

Inleiding

De multifunctionele landbouw (MFL) is een landbouwsector waar meer dan alleen landbouw wordt bedreven. In de multifunctionele landbouw zijn de van oorsprong agrarische bedrijven namelijk uitgebreid met één of meerdere neventakken. Dit kunnen zijn: educatie, kinderopvang, natuurbeheer, recreatie, streekproducten en zorglandbouw.

Binnen het landbouwbreedprogramma van onze 3 en 4 GT-richting besteden we het hele jaar aandacht aan de multifunctionele landbouw en haar neventakken. In blokken van zes tot acht weken gaan we aan de slag met een neventak.

De lessen multifunctionele landbouw helpen ook om een beeld te krijgen welk soort opleiding je later wilt kiezen. Als je na het VMBO verder gaat leren aan een MBO, kom je voor de keuze of je later wilt leren en werken in de sectoren:

- handel en economie;
- zorg en welzijn;
- landbouw;
- techniek.

Binnen deze sectoren bestaan vele opleidingen: van kapper tot diepzeelasser en van veehouder tot directiesecretaresse. Wat er mogelijk is hangt wel af van je vooropleiding, dus de opleiding die je straks gaat kiezen. Voor je sectorwerkstuk bij Nederlands kun je onderzoeken welke opleiding bij jou zou passen.

Bij Intra bekijken we alle sectoren, zodat je een idee krijgt wat er allemaal mogelijk is. Dit doen we door ons te verdiepen in de neventakken van de multifunctionele landbouw. Zij bieden inzicht in de verschillende bovengenoemde sectoren terwijl je toch ook met landbouw bezig bent. Want, we blijven een groene school.

Thema 1 - Streekproducten

1

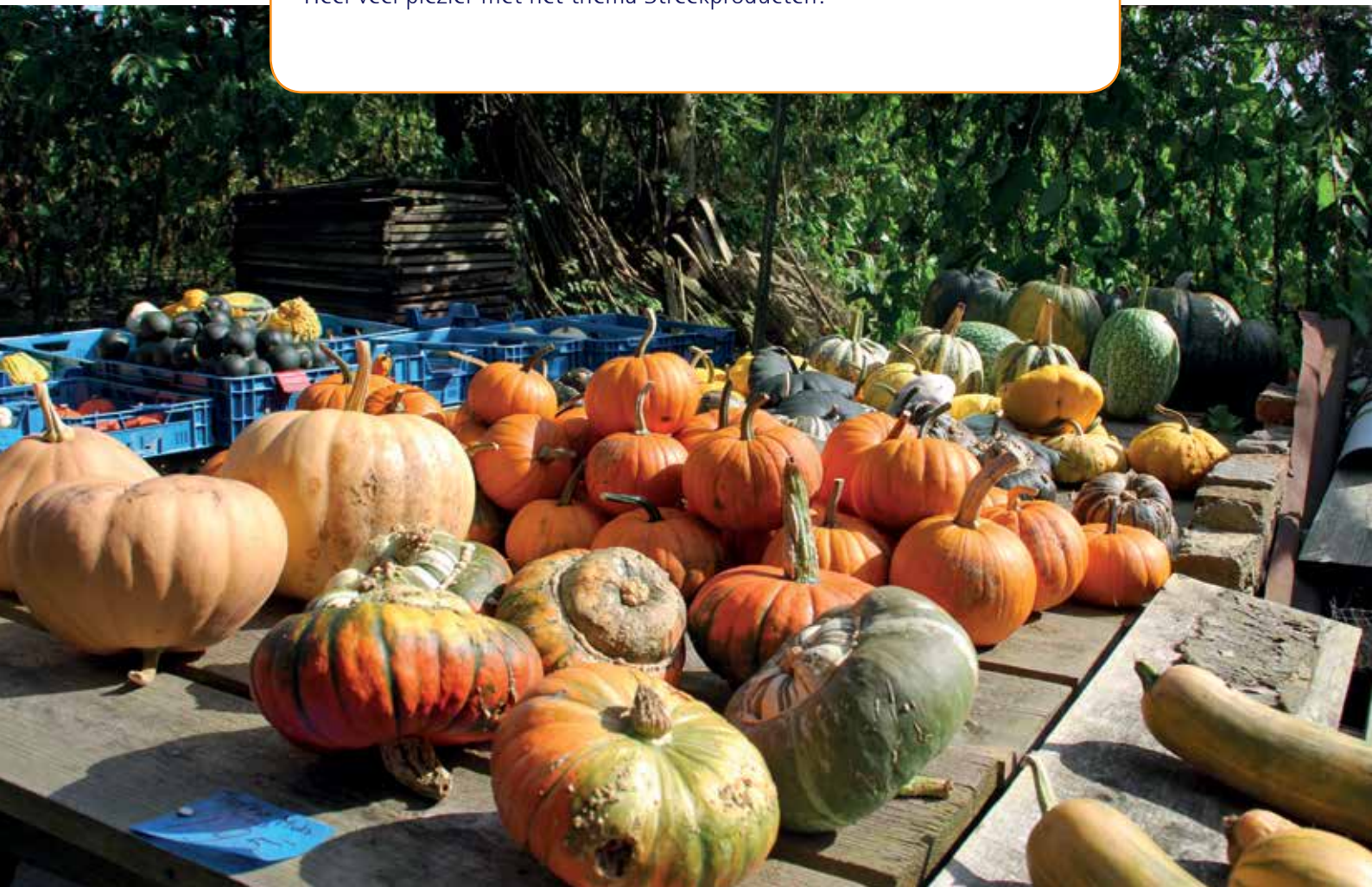
Streekproducten

Het eerste thema omvat alles wat te maken heeft met de streek. Welke streekgewassen groeien er, welke dieren worden er gehouden en welke gerechten worden er van bereid en hoe doe je dat? Wie wonen hier en welke bebouwing is specifiek voor deze streek? Allemaal zaken die aan de orde komen tijdens de komende weken.

Streekproducten zijn producten die kenmerkend zijn voor een streek. Zoals Betuwejam uit de Betuwe, Livar varkensvlees uit Limburg of Friese Woudboontjes uit de Friese Wouden. Veel ondernemers maken zelf zulke producten van hun gewassen of hun dieren. Ze verkopen deze om meer winst te maken en uit trots. Ze doen dit vaak vanuit een stalletje aan de weg of vanuit hun eigen boerderijwinkel.

In 2011 waren 3550 bedrijven met streekproducten bezig. Zij hadden samen een omzet van bijna 150 miljoen euro.

Heel veel plezier met het thema Streekproducten!

Historie en actualiteit

Al vanaf het moment dat mensen zich vestigen op een plaats, verbouwen zij producten om zichzelf of hun dieren mee te voeden. De grondsoort, de temperatuur en de kennis in de regio hebben ervoor gezorgd dat streekeigen gewassen zijn ontstaan. Zo zijn er in de Friese wouden gele woudboontjes en woudaardappelen ontstaan, en is de Betuwe van oudsher een fruitteeltgebied. Er zijn natuurlijk veel meer gewassen die in deze streken worden geteeld, maar die zijn minder specifiek. In veel streken zijn liefhebbers bezig gebleven met het behoud van hun eigen gewassen, soms individueel, en soms onder de vlag van een Stichting.

Zoals De Wâldpyk, een Friese stichting ter behoud van de streekeigen gewassen. Zulke organisaties proberen kennis van oudere mensen over te dragen op jongeren. Ook creëren ze een afzetmarkt waardoor jonge ondernemers er ook brood in gaan zien. Soms lukt dat zo goed, dat er een 'vraagmarkt' ontstaat, waarbij meer mensen het product willen kopen dan dat er voorhanden is. Dan is het weer een uitdaging genoeg telers te vinden die het gewas willen verbouwen.

Op dit moment is er een behoefte vanuit de samenleving om de teelt van streekgewassen nieuw leven in te blazen. Streekeigenheid, duurzaamheid en kwaliteit spreken de consument steeds meer aan. Behoud van het culinaire erfgoed en agrobiodiversiteit zijn een maatschappelijk belang. Daarnaast spreken de kwalitatieve en exclusieve streekgerechten steeds meer topkoks aan. De horeca is op zoek naar producten en toepassingen van de streekgewassen om zich te onderscheiden.

Burgers zouden moeten worden geprikkeld om een groentetuin aan te leggen en streekeigen, duurzame producten te kweken. Wanneer jonge mensen ouderen met kennis van teelten ontmoeten, raken ze in gesprek. Ze kunnen vervolgens beide hun rol hebben bij het behoud van streekproducten. Verwerking en vermarkting van streekeigen gewassen leveren een belangrijke bijdrage aan de vraagmarkt en instandhouding ervan.

Bij het onderzoeken hiervan (kenniscocreatie) kunnen de groene onderwijsinstellingen een waardevolle rol spelen. Het onderwijs kan tevens vorm geven aan 'het leren in de praktijk'. De opgedane kennis en ervaringen (teeltkennis en productkennis) kunnen in onderwijsprogramma's geïntegreerd worden en verder verspreid.

Naast het inspelen op deze actuele vraag vanuit de samenleving, geeft een arrangement als dit de mogelijkheid om te komen tot kennisdoorstroming, kenniscirculatie, kenniscocreatie en kansen voor ontmoetingen en gesprekken tussen verschillende groepen burgers.

Streekeigen gewassen kunnen worden behouden door mensen te leren telen. Zie hiernaast een voorbeeld van een teelthandleiding.

- [Een stukje historie over de friese tuinbouw](#)
- [Historie giele wâldbeantsje](#)

Aan de slag met streekproducten

De komende weken ga je de streek waar je vandaan komt onderzoeken, of een streek die niet ver van je huis of school af ligt. Onderzoek de kenmerken: hoe ziet het landschap eruit? En de huizen? Je gaat bekijken: hoe leefde men hier vroeger? Welke bebouwing was er? En welke machines en werktuigen werden er op de gronden gebruikt?

Naast het verleden kijken we ook naar het heden. Wat is er nog terug te vinden van de producten die echt uit deze streek komen? Welke producten zijn dat? Hoe worden ze verbouwd en verkocht en waar? We gaan het ontdekken en bekijken. Ook kijken we of werken met streekproducten misschien iets voor jou is. In dit hoofdstuk staat alle informatie die nodig is om het thema tot een goed einde te brengen. Hoe het eindproduct (een presentatietafel) er uit moet zien en wat er allemaal in jullie groepsportfolio moet worden verwerkt.

- [Teelthandleiding](#)

Les 1: Bezoek tuinderij

Ter introductie van het thema streekgewassen gaan we naar [de schooltuin bij de door de school gekozen tuinderij](#). Hier hebben de derdeklassers vorig jaar een groentetuin aangelegd met

vergeten groenten uit onze streek. De groenten zijn de afgelopen zomer uitgedroogd en een groot aantal groenten is klaar om te oogsten.

De eindopdracht voor het thema streekproducten is als volgt:

Je gaat een tafelpresentatie maken die op een passende locatie tijdens een bijeenkomst zal worden getoond. Je doet dit aan de hand van een bij dit thema horend onderwerp. Hiernaast staan de keuzemogelijkheden. Kies met een groepje van vier personen een onderwerp uit. Onderneem nu de volgende stappen:

1. Open het door jullie gekozen onderwerp.
2. Noteer in beide delen de namen van jullie groepsleden.
3. Print de pagina uit.
4. Knip de pagina in tweeën.
5. Lever het linkerdeel in bij je docent. Het rechterdeel houdt de groep zelf, zodat het onderwerp en de groep duidelijk is (dit deel moet je later inleveren met al je spullen).
6. Beantwoord de wie, wat, waar, waarom en hoe vraag op het papier. Maak hiervoor gebruik van Word op de computer. Doe kort onderzoek om kennis te maken met het onderwerp.
7. De wie, wat, waar, waarom en hoe vragen komen in je portfolio. Overleg met de docent of jullie op de goede route zitten.
8. Ga nu dieper op de vragen in. Wat zou je allemaal kunnen laten zien om jouw onderwerp duidelijk uit te beelden?
9. Besluit met je groep wat voor soort tafelpresentatie het gaat worden.

- [De Bebouwing](#)
- [Het Gebied](#)
- [De Bewoners](#)
- [Machines en werktuigen](#)
- [Project streekgeiten gewassen](#)
- [Streekgeiten gewassen](#)
- [Streekgeiten gerechten](#)

Naast het kennis maken met dit onderdeel uit de multifunctionele landbouw, de streekproducten, is het ook belangrijk dat je inzicht krijgt in de beroepen die bij dit thema horen. Vandaar dat je tijdens het bezoek aan de tuinderij een kort interview moet houden met een medewerker in de tuin. Je gaat op zoek naar informatie over het werk en hoe iemand hier aan het werk is gekomen. De opdracht hiernaast is een goed voorbeeld.

- [Beroepenoriëntatie werken in een botanische tuin](#)

Les 2: Stappenplan presentatietafel

Afgelopen week zijn we op bezoek geweest bij de tuinderij. Je hebt hier informatie kunnen verzamelen over verschillende streekgewassen en je hebt een medewerker geïnterviewd.

Deze week krijg je de eerste twee lesuren de tijd om samen met je groep aan de slag te gaan met het stappenplan voor jullie thematafel.

Zorg er vandaag voor dat jullie het gekozen onderwerp van alle kanten bekeken hebben. Beantwoord de wie, wat, waar, waarom en hoe vragen voor jullie onderwerp. Op deze manier krijg je meer inzicht in het onderwerp en kun je ideeën ontwikkelen om tot een goede tafel te komen.

Vandaag moet het stappenplan voor jullie groep, om te komen tot een nette tafel af zijn. Jullie hebben inzicht in wie wat gaat doen en waarover nog overleg nodig is.

Hiernaast nogmaals wat informatie over de verschillende thema's (en plaatjes) die je zou kunnen gebruiken. [Zie hiernaast een voorbeeldpresentatie met afbeeldingen uit de streek.](#)

- [Pres. de noordelijke frykske walden](#)

Hete bliksem

Het tweede deel van deze les gaan we aan de slag met een product uit de streek. In de Friese Wouden zijn dat bijvoorbeeld zoete appeltjes.

Van oudsher was de Friese wouden een arm gebied. De grond was nauwelijks vruchtbaar en er was weinig werk. Maar mensen moesten toch leven van wat het land hen bood. Zoete appelbomen groeien redelijk op schrale grond, maar als handappel zijn deze vruchten helemaal niet lekker. Gekookt echter bieden ze een prima maaltijd.

Aardappelen werden in eigen tuin geteeld en alleen het 'slechte' vlees van de varkens (het vette spek) aten arme mensen zelf zodat het betere vlees verkocht kon worden. Eenvoudig in één pan te koken en gezond. Een flinke portie zetmeel en koolhydraten om warm te blijven en hard te kunnen werken. Tegenwoordig wordt het gerecht hete bliksem niet veel meer gegeten, maar als je in je omgeving mensen vraagt zijn er vast nog velen die het kennen.

Je gaat het vandaag maken, zie de opdracht hiernaast. Daarnaast ga je het netjes uitserveren en beoordelen op geur, kleur en smaak.

- [Opdracht Hete bliksem](#)

Les 3: Tekening van tafel

Jullie beginnen deze week met het verder uitwerken van jullie plan voor de thematafel.

Vandaag is het belangrijk dat niet alleen het plan af is, maar ook een schaaltekening van hoe de tafel er uit komt te zien.

- Welke spullen komen er op?
- Hoe ga je de tafel verder aankleden? Plaats je alleen een gerecht of foto hiervan? Maak je een tafelkleed of misschien zelfs een fotocollage?
- Wie zorgt voor welke spullen?
- Wanneer wordt alles verzameld?
- Waar slaan we de spullen op en hoe krijgen we alles op tijd op school of op de tuinderij?

Dit thema gaat helemaal over streekproducten, niet alleen over mensen in de streek of de gebouwen waarin ze wonen, maar vooral ook over wat hier geproduceerd wordt. Maar producten produceren is één aspect. De producten moeten ook verkocht worden. Dit staat vandaag centraal.

In het Friese Buitenpost wordt op verschillende plaatsen aandacht besteed aan de productie en verkoop van streekproducten/streekgewassen.

Cadeauwinkel Op 'e Stâl is hier een goed voorbeeld van. Bij Op 'e Stâl kunt je terecht voor authentieke

cadeaupakketten van diverse accessoires en streekproducten uit de Friese Wouden en het Waddengebied, zoals producten met het streekmerk Wâldpyk en Waddengoud.

Zie hiernaast een voorbeeld van een opdracht voor het bezoeken van een streekproductenwinkel:

In de handel en verkoop van streekproducten zitten veel verschillende banen waar je later aan de slag zou kunnen. In het midden- en kleinbedrijf (MKB) is veel werk, van vakantiebaantje tot zaterdagklus en van vakkenvuller tot bedrijfsleider. Alles is mogelijk, maar wat moet je precies weten en kunnen om in een MKB-bedrijf aan de slag te kunnen?

Hiervoor interview je een medewerker van het door jullie uitgekozen bedrijf. Let er op dat je geen stagiaire of vrijwilliger interviewt. En, vraag netjes of iemand tijd heeft. Voor het interview kun je de opdracht hiernaast gebruiken.

- [Handel en verkoop streekproducten](#)
- [Beroepenoriëntatie werken in het midden en kleinbedrijf](#)

Les 4: Materialen voor tafel

Deze week kun je alle tijd besteden aan het verzamelen van materialen voor jullie tafel.

Alles wat gemaakt moet worden, moet deze week worden uitgewerkt. De foto's, papieren, maquettes, alles moet deze week klaar. Je krijgt hier daarom vier lessen de tijd voor. Waar je aan het werk gaat mag je met je groep bepalen. Soms is het handiger om bij iemand thuis af te spreken, maar uiteraard is er ook gewoon op school plek.

Na vandaag is er geen tijd meer om aan je materiaal te werken! Zorg dus dat vandaag alles af is! Denk ook aan je portfolio. Volgende week moeten de tafels opgebouwd. Er is dan nog tijd voor het afronden en aan elkaar schrijven van jullie materiaal, maar niet om alle opdrachten uit te werken.

Les 5: Opbouwen van de tafel

Het is bijna zover. [Aankomende zaterdag](#) is de presentatie op de tuinderij. De tafels moeten er dan netjes bij staan.

Vandaag is de hele morgen beschikbaar voor het opbouwen van de tafel. Misschien moet je nog een gerecht klaarmaken of wil je nog wat laatste zaken regelen, je hebt hier maximaal twee lessen de tijd voor. De tafels en andere materialen die lastig mee te nemen zijn gaan in de trailer naar de tuinderij toe. Wil je ook iets meegeven? Regel dit dan.

Om ...uur vertrekt de trailer naar de tuin. Succes met het zo netjes mogelijk opbouwen van de tafel. Houd er rekening mee dat je niet breder mag bouwen dan de tafel zelf, wel omhoog en richting de grond.

Om ...uur beginnen we met de beoordeling van de tafels. Hieronder de punten waarop jullie tafel beoordeeld wordt:

- algehele indruk;
- originaliteit;
- juistheid van de gegevens;
- taalgebruik;
- gebruik van foto's, materialen, afbeeldingen ed.;
- beoordeling door klasgenoten;
- voldoen aan de opdracht. Hieronder vallen: klopt wat gemaakt is bij het gekozen thema, is de tafel 'houdbaar', is duidelijk wie de tafel gemaakt heeft en waarom? Blijkt uit de tafel de tijd die er in gestoken is?

Op iedere tafel komt een gelamineerde versie te liggen van de beoordeling. Hierop jullie definitieve cijfer voor dit onderdeel, een foto van de tafel en het commentaar op bovenstaande punten.

Bovenstaande beoordeling telt mee in DSE 1 van klas 3 en DSE 4 voor klas 4. De weging is als volgt:

- 1/3 beoordeling tafel;
- 1/3 beoordeling portfolio;
- 1/3 beoordeling reflectiegesprek naar aanleiding van de tafel en het portfolio. Deze gesprekken vinden plaats in jullie groepje.

Les 6: Tafel opnieuw bouwen op school, maken portfolio

Deze week moet de tafel worden afgebroken en ga je je portfolio maken, maar we beginnen gewoon op school. Daarna gaan we naar de tuinderij om alles daar op te ruimen. Alle materialen moeten mee terug naar school. Op school bouwen we de tafels opnieuw op. Uiteraard komt ook de beoordeling bij de tafels te liggen. Na het afbreken en weer opbouwen is er misschien nog wat tijd over om de laatste zaken voor het portfolio uit te werken.

Een portfolio is geschikt om in te leveren als het voldoet aan onderstaande beschrijving:

Zet het geheel in de goede volgorde. Zorg voor een indeling in hoofdstukken en maak een inhoudsopgave. Zie dit overzicht van de zaken die in je portfolio horen te zitten. Als je dit lijstje aanhoudt, heb je in ieder geval alles:

- Voorkant, hierop de naam van het portfolio en jullie eigen namen (en klas)
- Inleiding, beschrijf hier waarom je dit portfolio hebt gemaakt en wat je waar kunt vinden
- Inhoudsopgave

Les 1

- Jullie keuze van een onderwerp en de motivatie
- De uitwerking van de vragen uit de bloemenroute
- Het interview met de medewerker van de tuinderij

Les 2

- De uitwerking van de hoe, wat, wie, waar en waarom vragen
- Het stappenplan
- De uitwerking behorende bij het gerecht 'hete bliksem' de smaaktest etc.

Les 3

- De uitwerking van het bezoek aan de winkels welke streekproducten verkopen
- Het interview met een medewerker uit het MKB bedrijf

Les 4

- Een verslagje over wat jullie als groep en individueel gedaan en afgesproken hebben in deze les waar je vier uur de tijd hebt gehad om alles af te ronden.

Les 5

- Een kort verslagje van het afronden van de thematafel en het opbouwen ervan op de tuinderij
- Een reactie op de beoordeling die je kreeg van jullie klasgenoten en de docenten

Les 6

- Werk uit hoe de samenwerking van dit thema is verlopen: geef aan wie wat gedaan heeft en welke afspraken goed gingen en welke niet.

- Noteer ook waarom dingen goed gingen of juist niet. Maak gebruik van de STAR(T) methode, hierin beschrijf je per deel van de opdracht hoe het ging. Deze methode wordt veel gebruikt om jezelf of anderen te beoordelen.

- **Situatie:** beschrijf waarom je welk thema hebt gekozen en hoe jullie samen tot deze keuze zijn gekomen
- **Taak:** beschrijf de taakverdeling en waarom deze wel of niet goed verliep, neem hier je plan van aanpak in mee.
- **Actie:** heeft iedereen gedaan wat hij zou doen, was alles op tijd klaar en waar liepen jullie tegen aan?
- **Resultaat/reflectie:** hoe vinden jullie zelf dat het geworden is? Wat ging er goed of juist minder goed en hoe denk je dat dit zou kunnen komen. Waarvan zou je kunnen leren?
- **Transfer:** wat zou je ander doen als je dezelfde opdracht weer zou krijgen? Noem de punten en waarom je deze anders zou doen.

Lever het portfolio als groep **UITERLIJK ...dag** in. Een niet ingeleverd portfolio betekent geen reflectiegesprek en geen cijfer voor DSE 1 of 4. Inhalen van dit gesprek kan pas in de toetsweek, mits het portfolio dan wel beschikbaar is.

Ben je klaar met je portfolio en wil je het gesprek goed voorbereiden? Maak met je groep aan de hand van je portfolio en jullie beoordeling van de tafelen sterke- / zwakte-analyse, een zogenaamde SWOT-analyse. Hierin kijk je naar de sterke en zwakte punten van jullie eigen werk, en de kansen en bedreigingen die hier liggen. Je kijkt terug hoe jullie samen het thema streekproducten aangepakt hebben: hoe ging de voorbereiding van de tafel, de taakverdeling en zijn de afspraken nagekomen? Zie de link hiernaast.

Als je op internet op zoek gaat naar het doel van zo'n SWOT-analyse kom je vele soorten uitleg tegen. Hiernaast een voorbeeld van zo'n uitleg. Weliswaar staan hier en daar wat lastige woorden, maar misschien dat deze manier van analyseren van jullie werk, jullie wat op kan leveren als groep! Tijdens het reflectiegesprek zullen we op dit soort zaken ingaan. Een handige voorbereiding dus en een die je later nog vele malen zal (moeten) gebruiken om helderheid te krijgen in je eigen functioneren of over de manier waarop je samen gewerkt hebt.

Beoordelingen

Zie hiernaast een voorbeeld van een beoordeling:

Extra informatie

Zie hiernaast interessante links over Nederlandse en Friese streekproducten.

- [Plaatje en uitleg SWOT analyse](#)
- [Eindbeoordeling tafels streekproducten tuinderij](#)
- [Eindbeoordelingsformulier De Streek](#)
- www.nederlandsestreekproducten.nl
- www.doedestreekproef.nl
- [Waddengoud](#)

Thema 2 - Agrarisch Natuurbeheer

2

Agrarisch natuurbeheer

Het tweede thema omvat alles wat te maken heeft met natuurbeheer.

Agrarisch natuurbeheer is natuurbeheer op landbouwgronden. De belangrijkste functie van deze gronden is productie. Een boer kan tijdens de werkzaamheden rekening houden met de natuurlijke flora en fauna op zijn land. Dit houdt bijvoorbeeld in dat hij rekening houdt met de nesten van weidevogels door voor een bepaalde datum zijn weilanden niet te maaien, dat slootkanten niet gemaaid worden, dat het land niet bemest wordt, poelen gegraven worden voor amfibieën, enzovoort.

Voor deze maatregelen krijgt de boer vaak een vergoeding van de overheid. In Europa gaat zo'n 2 tot 4 miljard euro in het agrarisch natuurbeheer om. Er doen dan ook veel bedrijven aan mee: in Nederland waren er in 2011 14.000 deelnemende bedrijven. De subsidies worden wel steeds minder. Evengoed blijft het een interessante sector, vooral omdat natuurbeheer ook andere bedrijfstakken ondersteunt zoals recreatie en zorglandbouw.

Heel veel plezier met het thema agrarisch natuurbeheer!

Aan de slag met agrarisch natuurbeheer

Natuur is altijd afhankelijk van de streek: wat groeit er? Waardoor komt dit? Grondsoorten, klimaat, bemesting en gebruik hebben allemaal invloed.

Natuurbeheer betekent onder andere buiten bezig zijn met de natuur, en kijken naar een goede combinatie van natuurlijke elementen en bedrijfsvoering. De komende weken gaan we deze tak en de subsidies zelf onderzoeken en daadwerkelijk buiten aan de slag.

De eindbeoordeling is op basis van een theoretietoets en een groen proeve.

Les 1: Het onderzoeken en bewandelen van een natuurpad

Het thema openen we door een natuurpad te lopen in de buurt. Hier is in de agrarische omgeving een pad aangelegd waar ruimte is voor ontwikkeling van de natuur. Bovendien is op deze manier een gebied ontstaan dat toegankelijk is voor publiek. Een dubbele functie dus. We kijken naar de oorsprong van het gebied, hoe het landschap eruit ziet en wat er groeit. En hoe is het wandelpad er eigenlijk gekomen? Tijdens de wandeling in dit gebied verzamel je materiaal voor het vervolg van de les: bloemschikken met blad.

Les 2: Bloemschikken met blad

Doelen van de les zijn: een schikking van blad maken. Herkennen van bomen en blad. Werken met natuurlijk materiaal en technieken uit het bloemschikken. Het op draad zetten van blad. En de bedoeling is ook: werken onder tijdsdruk.

Resultaat: Een bladbol waarmee de school kan worden aangekleed.

De beoordeling bestaat uit twee cijfers. Een cijfer voor het proces: verzameling van materiaal, omgaan met elkaar en het materiaal en toepassen technieken uit het bloemschikken. Een tweede cijfer is voor het product. Is het correct op draad gezet, schikking, symmetrie, én is het op tijd klaar.

Les 3: Grondsoorten en mest

Deze les gaat over groeien van planten en de voedingsstoffen die hiervoor nodig zijn. Alles wat leeft heeft voeding nodig. Jaren geleden (of eigenlijk zelfs eeuwen geleden) al zijn we als mensen begonnen met het telen van onze eigen voeding. Al snel ontdekte men, dat er verschil was in de grond waarop je planten liet groeien. In de natuur was dit ook duidelijk te zien. Op kleigrond (voedzame grond) groeien heel andere planten dan op droge zandgrond (weinig voedingsstoffen en het water loopt er snel weer uit). Door goed te kijken wat waar groeit en ons te houden aan deze 'natuurregels', konden we al lang geleden onze eigen voedselplanten verbouwen.

Een tijd later ontdekte men dat mest van dieren ervoor kon zorgen dat er makkelijker en grotere planten groeiden. Hoe dit precies ontdekt is weet men niet, maar dat het ontdekt is, daar kunnen we niet omheen.

Tegenwoordig is er veel bekend over mest en bemesten. Zo weten we welke onderdelen uit de mest voor welke zaken in de plant van belang zijn en kunnen we hier nauwkeurig op inspelen. We kunnen zelfs mest kunstmatig namaken, zodat het precies die verhouding aan mineralen heeft die een specifieke plant nodig heeft.

Opdracht:

Deze dag richten we ons helemaal op MEST. Zowel de organische als anorganische mest komen aan de orde. Welke dieren poepen eigenlijk welke mest en waarom? En welke plant heeft welke mest nodig?

Hiernaast vind je een aantal bestanden met theorie. Neem deze de komende uren door. Daarnaast vind je een bestand met vragen, een extra bestand met oefenmateriaal en een filmpje over de inhoud van mest. Ga hiermee aan de slag, en maak waar nodig aantekeningen. Dit materiaal kun je gebruiken als 'boek' om uit te leren voor de eindtoets van dit thema.

De eerste onderdelen gaan over de verschillende herkomsten van mest en de inhoud van dierlijke mest. Zie de link hiernaast.

Mest kan geproduceerd worden door dieren en planten, maar kan ook kunstmatig gemaakt worden. Hoe de plant de mest precies gebruikt, leer je in het volgende onderdeel. Hiervoor ga je aan de slag met de theorie en een aantal praktijkopdrachten. Zie de link hiernaast.

De volgende teksten en opdrachten hiernaast behandelen we niet letterlijk tijdens de les, maar ze zijn wel van belang voor je kennis over mest en bemesting. Ze helpen je bij het goed voorbereiden van de toets en later het examen. Lees ze daarom thuis goed door en probeer de vragen te beantwoorden.

Beantwoord de volgende vragen en lever de antwoorden in bij je docent:

- Waarom is het goed voeden van grond zo belangrijk en welke manieren van bemesten zijn er?
- Welke invloed heeft dit bemesten op de natuur en hoe ga je hier mee om?

- [Klokhuis over mest](#)

- [Mestsoorten](#)

- [Teelt en meststoffen](#)

- [Opdrachten bemesten, optimaal oogsten en de gevolgen](#)

- [Soorten mest van ontwikkelcentrum](#)

- [Praktijkaart meststoffen](#)

- [Voor- en nadelen van mest](#)

- [Bemesten en milieu](#)

- [Samenstelling en eigenschappen van mest \(extra oefeningen\)](#)

Les 4: In de eigen omgeving op zoek naar natuur

In deze les maak je kennis met natuurorganisaties. Ga eerst op zoek naar natuurorganisaties op het internet. Welke zijn er en wat doen ze? Zoek vervolgens drie verschillende natuurgebieden in de buurt van je eigen huis. Deze natuurgebieden moeten in beheer zijn van drie verschillende natuurorganisaties. Je maakt op deze manier kennis met de natuur in je eigen omgeving.

Van deze gebieden maak je een verslag met foto's en plaatjes. Zo kunnen we zien dat je ook daadwerkelijk in het gebied geweest bent.

Daarnaast beschrijf je verder in het verslag:

- waar het gebied zich bevindt (omschrijving van de locatie inclusief adres);
- wie de eigenaar is van het gebied;
- wat het doel is van het gebied;
- voor wie het gebied is opengesteld en wanneer het gebied toegankelijk is;
- een beschrijving van het gebied, wat is er te zien, wat valt op?

Dit verslag stuur je per mail naar je docent.

Beoordeling:

We beoordelen je verslag aan de hand van de volgende criteria:

- Het verslag bevat verschillende gebieden van verschillende eigenaren.
- De foto's passen bij de opdracht en geven een goed beeld van het gebied.
- De beschrijving van het gebied klopt en is taaltechnisch correct.

Les 5: Een diervriendelijke tuin

Goed zorgen voor de natuur begint al dicht bij huis. In dit geval beginnen we bij de schooltuin die we zodanig aanpassen en beheren dat er meer dieren en diertjes in kunnen leven.

Over diertjes heeft het klokhuis een leuke app gemaakt. Met deze dierenzoeker kun je ontdekken welk diertje je nu werkelijk gevonden hebt. Aan de hand van een zoekstelsel (determinatie) vul je gegevens in. Uiteindelijk blijft er dan een kort lijstje over met afbeeldingen van dieren (bijvoorbeeld insecten of amfibieën). Door deze afbeeldingen naast het gevonden dier te houden kun je bepalen welk dier je gevonden hebt. Hiernaast de link naar de uitzending van het klokhuis over deze prijs-winnende app.

Om meer diersoorten in je tuin te krijgen, kun je letten op een aantal zaken. Bekijk hiervoor:

- [De dierenzoeker](#)
- [Tuin en milieu gaan hand in hand](#)
- [De uitzending van Vroege vogels hierover](#)

Opdracht:

Maak een plan voor het inrichten van een deel van de schooltuin. Hierbij is het doel om zoveel mogelijk dieren naar de tuin trekken. Je gaat aan de slag met het opmeten van jouw stukje tuin en het maken van een ontwerp hiervoor. Je tuintekening lever je aan het eind van de les bij de docent in. De tekening wordt beoordeeld op:

- juiste schaal;
- drie manieren om de tuin aantrekkelijk te maken voor dieren;
- tekenregels voor een tuintekening;
- aantrekkelijkheid van de tekening zelf.

Les 6: Subsidiemogelijkheden onderzoeken

Agrarisch natuurbeheer is altijd in beweging. Steeds meer grondeigenaren worden zich bewust van hun invloed op de natuur. Landelijk verandert er ook veel. Voor een groot aantal beheersmaatregelen (aangepast omgaan met grond) kun je subsidie ontvangen. Deze subsidiegelden waren vroeger hoger, toen was het nog rendabel om grond aan te kopen en die deels onder subsidieregelingen te plaatsen. Je kon haast letterlijk geld verdienen aan de natuur. Tegenwoordig is dit minder het geval. De economische crisis heeft niet alleen invloed op bedrijven en misschien zelfs wel je eigen portemonnee, ook de natuur heeft te lijden van deze crisis.

Vanuit het rijk en de EU worden steeds minder subsidies uitgegeven voor het beheren van natuur. De doelstellingen, zoals ze een aantal jaren geleden zijn afgesproken, worden teruggedraaid. Er is geen geld meer, of men wil het liever aan andere zaken uitgeven.

Een afspraak die ook wel de ruggengraat van de Nederlandse natuur wordt genoemd, de Ecologische Hoofd Structuur (EHS), heeft hier ook erg last van. Het aankopen van grote stukken grond om de natuur in Nederland zoveel mogelijk aan elkaar te koppelen, ligt nagenoeg stil.

In de opdracht hiernaast ga je aan de slag met subsidies en deze EHS. Hoe zit het nu eigenlijk allemaal in elkaar en waar liggen nog kansen voor zowel de grondeigenaar als de natuur?

- [Opdracht subsidiestromen en EHS](#)

Les 7: Toets

Voor deze bijeenkomst staat een toets gepland. Een toets waarin gevraagd wordt naar de kennis van het onderwerp natuurbeheer en de zaken rondom tuinaanleg en bemesting. Alle onderdelen die afgelopen weken aan de orde zijn gekomen, vormen samen het materiaal voor deze toets. In dit arrangement kun je alle benodigde informatie vinden (met uitzondering van de millenniumgemeente opdracht, deze heb je in de vorm van een boekje ontvangen aan het begin van die les).

De toets bestaat uit open en meerkeuze vragen. De vragen zijn voor 80% afkomstig uit examens landbouw-breed van de afgelopen jaren. Dit om je alvast kennis te laten maken met de manier van vragen bij het examen straks. De overige 20% zijn vragen die bij de opdrachten uit het thema passen.

Na de toets: Voorbereiding praktijkles

Na de toets van deze week maken we kennis met een medewerker van een natuurorganisatie. Hij komt vertellen welk werk hij verricht en welke opleiding hij gevolgd heeft om dit werk te kunnen doen. Je krijgt veel informatie en er zijn een aantal folders beschikbaar. Het belangrijkste is vooral: stel al je vragen. Niet alleen ter voorbereiding van volgende week, maar ook om alles te weten te komen over het werken voor een natuurorganisatie.

Na de presentatie bereiden we ons in groepjes voor op de proeve. Je gaat een planning maken en voorbereidingen treffen. De medewerker van een natuurorganisatie geeft hierbij aan wat er precies moet gebeuren en wie wat gaat doen.

- Tijdens de lessen heb je informatie verzameld over zaken die te maken hebben met agrarisch natuurbeheer. Je maakte opdrachten en bezocht bedrijven. Al deze informatie moest je zelf verzamelen en uitwerken. Je had deze informatie nodig om te kunnen leren.
- Enkele van de opdrachten moest je ook inleveren, soms met zijn tweeën, maar ook alleen of met een groep. De cijfers die je hier voor hebt gekregen tellen mee voor het eindcijfer.
- Aan het eind van het thema volgt een theorietoets. Hierin wordt gevraagd naar zaken die je tijdens de lessen hebt verzameld. De toets zal veel lijken op de minitoetsen die ook tijdens het landbouw-breed examen gemaakt moeten worden. Vragen komen uit examens van voorgaande jaren, aangevuld met kennis uit dit thema.
- Je krijgt een cijfer voor de praktijkwerkzaamheden die je binnen dit thema hebt uitgevoerd.
- Alle cijfers bij elkaar vormen een de helft van het cijfer voor DSE 2 van klas 3 en het eindcijfer voor DSE 5 van klas 4.

De volgende les gaan we aan de slag in de natuur. Dit gaan we doen in natuurgebied ... van ...
Op de site van een natuurorganisatie ... staat de volgende informatie over het gebied.

Neem dus je laarzen mee, kleding die vuil mag worden (tip: trek een regenbroek aan, blijf je ook nog redelijk schoon/droog) en zorg dat je om ... uur op de locatie bent. Heb je goede (tuin)handschoenen? Neem deze dan mee!

Meeggeven: groen proeve deel 1 ter voorbereiding.

Les 8: Buiten aan de slag

Deze week gaan we aan de slag met een proeve van bekwaamheid. Het doel van deze proeve is dat je laat zien waar we de afgelopen weken mee bezig zijn geweest. Vorige week heb je kennism gemaakt met het werk van Vandaag gaan we in ... voor hen aan het werk.

Hiernaast de link naar de website waar de proeve terug te vinden is. Deel 1 van de proeve heb je vorige week al gekregen om je voor te bereiden. Met deel 2 gaan we vandaag ook aan de slag.

De proeve van bekwaamheid is ontwikkeld door Groenproeven.

De opdracht wordt uitgevoerd aan de hand van de proeve 'Pieterpad' van groenproeven.nl.

- [Route beschrijving naar de Polder waar we de proeve uitvoeren](#)
- [Groenproeve Pieterpad](#)

Extra informatie

Hiernaast een aantal links naar websites met interessante informatie over natuur en natuurbeheer in Nederland en [Friesland](#).

- [*Landschapsbeheer Nederland*](#)
- [*Staatsbosbeheer*](#)
- [*It Fryske Gea*](#)
- [*Natuurmonumenten*](#)
- [*Vogelbescherming*](#)
- [*Natuurgebieden in friesland*](#)
- [*Friese vogelwachten*](#)

Thema 3 - Zorglandbouw en Educatie

3

Zorglandbouw en Educatie

Het derde thema omvat alles wat te maken heeft met zorglandbouw en educatie. Zorgboerderijen zijn land- of tuinbouwbedrijven waar verschillende mensen met een hulpvraag hun dag doorbrengen. Zoals zieke of oude mensen, mensen met een handicap of mensen die in aanraking zijn gekomen met justitie. Dit om hun functioneren in de samenleving te verbeteren. De rust en de ruimte van het platteland dragen bij aan het welzijn van de mensen. Zorglandbouw is een van de vormen van verbrede landbouw. Sinds het einde van de vorige eeuw heeft de zorglandbouw een grote vlucht genomen. Zo zijn er in 2011 1050 zorgboerderijen, en wordt daar een omzet van 80 miljoen euro gehaald.

Veel boeren starten de zorglandbouw vanuit een grote betrokkenheid bij de zorg, zonder meteen aan geld te denken. Gelukkig valt er echter wel een goede boterham mee te verdienen. Daarnaast biedt zorglandbouw ook een niet-economische waarde voor bijvoorbeeld cliënten, het boerengezin, het platteland en de zorgsector. Dan gaat het om welbevinden en vitaliteit.

Educatie is een andere tak binnen de multifunctionele landbouw. Op educatieboerderijen leren mensen en kinderen iets over voedselproductie, zoals: waar komt de melk vandaan en hoe groeien aardappels? Zowel bij zorglandbouw als educatie is het belangrijk je in alle doelgroepen te kunnen verplaatsen en met hen te communiceren. In dit thema komt dit allebei aan bod.

Heel veel plezier met het thema zorglandbouw en educatie!

Aan de slag met zorglandbouw

Zoals hiernaast uitgelegd, zijn er dus veel mensen die baat kunnen hebben bij een verblijf op de boerderij. Ze komen er tot rust, voelen zich (weer) nuttig, krijgen weer conditie en volgen een duidelijk dagritme. Ook gebruiken mensen minder medicijnen en krijgen ze vaak nieuwe contacten. Ook voor de omgeving kan een zorgboerderij iets betekenen. Een zorgboerderij brengt bijvoorbeeld bedrijvigheid met zich mee en zorgt voor werkgelegenheid. Mogelijk is er een boerderijwinkel aan gekoppeld of wordt er dagopvang aangeboden. Daar kunnen veel mensen gebruik van maken. Het combineren van zorg en landbouw biedt boeren toekomstperspectief en draagt daarmee ook bij aan een vitaal platteland.

Bekijk een filmpje van een zorgboerderij. Hierin is goed te zien wat er precies bedoeld wordt en welke werkzaamheden op zo'n bedrijf aan bod komen. [FILM zorgboerderij bijvoorbeeld te verkrijgen via GKC-team multifunctionele landbouw of op youtube: via kanaal taskforce mfl of zoek op Moai Seldsum](#)

De komende weken gaan we dus aan de slag met het thema zorglandbouw en educatie (op en rondom de boerderij). Een aantal onderdelen uit de sector zorg en welzijn.

Nu je weet wat een zorgboerderij inhoudt, ben je vast nieuwsgierig geworden naar wat wij daar nu mee gaan doen. In het kort gezegd, gaan we een zorgboerderij bezoeken en een opdracht uitvoeren. Als eindopdracht gaan jullie zelf een dierenmorgen organiseren. Je kunt dit naar keuze organiseren in een verzorgingshuis, op een kinderdagverblijf of op een basisschool.

Je organiseert dit niet alleen, maar gaat in projectgroepen van zes à zeven mensen alles voorbereiden en regelen. Samen verdeel je de taken en organiseer je de ochtend. Hieronder lees je de globale planning van de komende weken.

Bijeenkomst 1:

- uitleg opzet;
- groepen en rollen verdelen;
- plan van aanpak maken;
- aan de slag met dieren verzorgen en hanteren, wat komt hier bij kijken.

Bijeenkomst 2 t/m 6:

- les 2 maak een draaiboek
- les 3 bedrijfsbezoek zorgboerderij
- les 4 opdracht op locatie
- les 5 opdracht dierenwelzijn
- les 6 planning projectgroep bezoek bij instelling of school waar opdracht uitgevoerd wordt
- les 7 dierenmorgen

De dag zelf (les 7):

Uitvoeren van de dierenmorgen op locatie. Overleg met eventuele combinatiegroep op dezelfde locatie.

Les 1: Groepen samenstellen en plan van aanpak

Maak groepen van zes of zeven personen (zie hiernaast). Ga als groep aan de slag met de volgende opdracht:

1. Noteer op het papier jullie namen en klas.
2. Bedenk een naam voor jullie team.
3. Overleg over de taken binnen het projectteam.
4. Benoem een voorzitter en een notulist, noteer dit op je papier.
5. Brainstorm met behulp van de post-it papiertjes over de uitvoering van jullie ochtend-programma (dierenmorgen).

- [Groepssamenstelling](#)

6. Zet een plan van aanpak in elkaar naar aanleiding van jullie brainstorm, dit wordt volgende week afgemaakt in de vorm van een draaiboek.
7. Noteer de stappen van jullie plan van aanpak op je papier. Noteer waar nodig tijden en namen van diegenen die verantwoordelijk zijn voor een stap.

De vijf vrijheden van het dier

Dierenwelzijn is gebaseerd op de vijf vrijheden van dieren. Deze vrijheden zijn in 1965 door de Britse Brambell-commissie voorgesteld en later verfijnd door de Animal Welfare Council. Deze vijf vrijheden zijn:

1. Vrij zijn van dorst, honger en ondervoeding door de beschikbaarheid van vers water en voer waarmee een optimale gezondheid en energiehuishouding wordt gegarandeerd.
2. Vrij zijn van lichamelijk ongerief door een geschikte huisvesting te bieden, inclusief een comfortabele rust- en schuilplaats.
3. Vrij zijn van pijn, verwondingen en ziektes door deze te voorkomen en wanneer deze toch optreden, door ze snel en adequaat te diagnosticeren en te behandelen.
4. Vrij zijn om het normale gedrag te kunnen uitvoeren door voldoende bewegingsvrijheid te geven, in een daartoe geschikte stalruimte, en door sociale huisvesting met soortgenoten.
5. Vrij zijn van angst en chronische stress door huisvesting en management die angst en stress voorkomen.

Aan de hand van deze vijf vrijheden waarop dierenwelzijn is gebaseerd, gaan we met onze dieren aan de slag.

Een dierenmorgen organiseren in een instelling of school met mensen die misschien weinig of geen ervaring hebben met de omgang met dieren, is alleen mogelijk als je er zelf alles van afweet.

Niet alleen hoe je dier eruit ziet, maar vooral ook hoe je er voor kunt zorgen dat jouw dier op de goede manier gehanteerd wordt, en hoe je dit aan anderen uitlegt en anderen hierin begeleidt.

Bij de opdracht van vandaag gaan we aan de slag met de tweede van de vijf vrijheden: **geschikte huisvesting**.

Hierbij is het klimaat waarin het dier gehouden wordt van groot belang. En natuurlijk de hygiëne van de huisvesting. Je gaat op zoek naar de ideale omstandigheden voor een van de diergroepen bij ons op school. Hiervoor gebruik je boeken en materiaal welke in het dierenlokaal beschikbaar zijn.

Je maakt een lijst met hierop zeven kenmerken waaraan het klimaat en de huisvesting van jouw diersoort moet voldoen. Als je deze hebt opgeschreven, ga je de stal in om te kijken of wij op school deze kenmerken ook voldoende in acht nemen. Je noteert afwijkingen en maakt hiervan een kort verslagje met foto's van ieder kenmerk. (maximaal twee A4). Dit lever je komende week in.

Hiernaast vind je een opdracht over temperatuur waarmee je even wat kennis kunt ophalen.

- [Temperatuur](#)

Les 2: Maak een draaiboek, praktijkopdracht dierenvrijheden

Het is de bedoeling dat jullie deze week een afspraak maken voor de dierenmorgen op de door jullie gekozen school of instelling. Doe dit bij voorkeur persoonlijk bij de organisatie. Natuurlijk bel je eerst om hiervoor een afspraak te maken. Maak gebruik van je eigen netwerk om een geschikte plek te vinden. Bijvoorbeeld je oude basisschool of het kinderdagverblijf waar je buurvrouw werkt.

Misschien heb je een oma in een verzorgingshuis, waardoor je daar mensen kent. Dit helpt enorm. Overleg eerst eens met de bekende (als je die hebt), wie je op de school of instelling moet hebben en vraag naar die persoon als je belt. Noem je eigen naam, en vertel dat je leerling bent op het [naam en plaats van de school](#). Zo is direct duidelijk dat je vanuit een opdracht voor school belt. De ochtend moet op [datum](#) plaatsvinden! Zie ook de link hiernaast.

- [Opzet lessenserie thema zorglandbouw en educatie](#)

De teams zijn compleet, de ideeën zijn geboren en een locatie is gevonden. Maar wat gaan jullie nu daadwerkelijk doen? Wat gaat het kosten en hoe gaat het er allemaal uitzien? Beschrijf dit niet in een paar woorden, maar maak een compleet draaiboek! Denk aan de volgende zaken:

- Welke zaken moeten geregeld worden?
- Wie is waarvoor verantwoordelijk?
- Wat gaan jullie precies doen op de morgen?
- Welke dieren gaan mee?
- Welke maatregelen moet je nemen om de dieren mee te krijgen? Zijn er nog bijzondere eisen vanuit het dier?
- Welke zaken moeten volgens jou op locatie geregeld worden? Wat kun je hier zelf aan doen?
- Op welke manier zou je de school of het bedrijf kunnen benaderen en wie gaat dit doen? Heb je connecties, een netwerk?
- Welke benadering geeft de meeste kans op resultaat, namelijk dat jullie mogen komen?
- Welke kennis heb je samen om tot een goede morgen te komen?
- Welke kennis missen jullie nog die nodig is om het goed te laten verlopen?
- Wie heb je nodig voor deze kennis en wanneer?
- Wat heb je nodig, op locatie en in de voorbereiding?

Zo maar een rijtje vragen waarop je aan het eind van deze twee uur (in nette notulen) antwoord moet kunnen geven. Zie ook de link hiernaast.

Na vanmorgen is duidelijk wat jullie gaan doen en welke dieren jullie nodig hebben. Met deze dieren ga je de komende tijd ook een deel van de praktijkopdrachten maken.

- [Vorbereiding bedrijfsbezoek](#)
- [André van Duin's Animal Crackers](#)

Vorige week zijn we aan de slag gegaan met geschikte huisvesting aan de hand van een van de vijf vrijheden. Deze week gaan we in twee groepen verder.

De ene groep gaat in tweetallen verder aan de slag met de opdracht voor het beoordelen van de huisvesting: vrij zijn van ongemakken, en de vrijheid: vrij zijn van pijn, verwondingen en ziekten.

De andere groep gaat, eveneens in tweetallen, inzoomen op gedrag. Hierbij horen de vrijheden: vrij zijn van angst en kwellingen, en: vrij zijn om soorteigen gedrag te vertonen.

Je gaat in beide opdrachten (zie hiernaast) eerst op zoek naar wat normaal gedrag is voor jouw dier. Daarna ga je observeren en meten of jouw dier(en) voldoet aan deze 'normaalwaarden'. Uiteindelijk kun je hieruit een conclusie trekken wat betreft de vrijheid of vrijheden die centraal staan in je opdracht. Dit rond je af en lever je voor het begin van de volgende les in.

- [Het onderzoeken van gedrag](#)
- [Diergezondheid - huisvesting](#)

Hiernaast nog wat extra informatie over dieren, diersoorten en rassen. Het maakt namelijk nogal uit of je praat over een soort konijn of soort cavia. Terwijl bij beiden de Lotharingertekening een beschrijving van het ras kan zijn. Lees maar eens goed door en onthoud hoe het precies zit qua indeling in soorten, rassen, variëteiten en hoe je alle dieren ook in kunt delen.

- [Soorten, rassen variëteiten en typen theorie dier](#)

Les 3: Bezoek een zorgboerderij

We gaan op bezoek bij [een zorgboerderij](#). Op het bedrijf krijg je een rondleiding en kun je vragen stellen, bedenk deze van te voren. Houd hierbij rekening met de dierenmorgen die je met je projectgroep gaat verzorgen.

Op de [website van de zorgboerderij is de volgende informatie](#) te lezen.

Over het bedenken van vragen: Probeer eerst zelf antwoord te vinden via de website van de zorgboerderij en kijk ook bij elkaar of je dingen ziet die je zelf ook zou willen weten. Zorg er in ieder geval voor dat je het antwoord op je eigen vragen vindt. De notulist verzamelt de antwoorden en de voorzitter zorgt ervoor dat ze bij een van beide docenten komen, zodat ze op de site gezet kunnen worden.

Naast de vragen die jullie zelf hebben opgesteld, maak je ook een [schoolopdracht](#) op de boerderij. Hiervoor moet je in gesprek met medewerkers van de zorgboerderij. Vraag altijd even of het past als je een aantal vragen stelt. Probeer zo vlot mogelijk te werken zodat je mensen niet te lang van het werk houdt. Je mag ook in gesprek met cliënten, houd rekening met deze mensen, soms is het voor hen lastig te antwoorden.

[Maken afspraken en planning groep\(en\) verzorgingstehuis](#)

[Maken afspraken en planning groep\(en\) basisschool](#)

[Maken afspraken en planning groep\(en\) kinderdagverblijf](#)

Les 4: Maak een instructiekaart

Op de zorgboerderij werken cliënten met een verschillende problematiek. Om deze mensen zoveel mogelijk zelfstandig te laten werken, is het nodig dat ze een goede instructie krijgen. Dit kan mondeling gegeven worden, maar handiger is door middel van een instructiekaart. Dit geldt ook als je de mensen van het bedrijf waar jullie een dierenmorgen gaan organiseren iets wilt uitleggen. Dubbel bruikbaar dus.

Werk voor de instructiekaart een activiteit uit die op de zorgboerderij plaatsvindt (zoals: eieren rapen, stal uitmesten, paard poetsen, onkruid schoffelen, dieren voeren). Het kan dus een activiteit zijn met dieren, planten, of overige werkzaamheden. Geef met jullie vakkundig inzicht een stappenplan van deze activiteiten.

Het gebruik van een stappenplan helpt je een beter beeld te vormen van de (on)mogelijkheden in een situatie of activiteit.

Voorbeeld:

Stap 1: zoek een activiteit, beschrijf deze en geef je doelen aan.

Stap 2: zoek de materialen erbij die je voor de uitvoering nodig hebt en schrijf ze op.

Stap 3: beschrijf de locatie waar de activiteit uitgevoerd wordt.

Stap 4: geef de handelingen weer waarop je moet letten (denk aan veiligheid mens/dier).

Stap 5: beschrijf de nazorg van de activiteit (zoals: opruimen, dieren terugplaatsen).

Als je een activiteit uitgezocht en beschreven hebt, maak je hiervan een instructiekaart. Dit doe je niet tijdens het bezoek, dan verzamel je alleen gegevens.

De opdracht werk je thuis (of op school) verder uit. Het papier kleed je mooi aan, zodat hij printbaar is en gelamineerd op de zorgboerderij kan worden opgehangen.

Je kan op de instructiekaart gebruik maken van tekst, afbeeldingen, pictogrammen en kleuren zodat deze aantrekkelijk en makkelijk te lezen is voor de cliënt.

Instructiekaart maken (zie hiernaast):

Je hebt vanuit je eigen opdracht een doelgroep. Dus basisschoolkinderen, ouderen of kinderen van het kinderdagverblijf (ga uit van drie tot vier jaar). Maak nu met een groepje één instructiekaart van één activiteit voor een persoon uit jullie doelgroep.

De kaart komt in je map. Hij moet in kleur zijn en direct bruikbaar voor je doelgroep (bijvoorbeeld als je met deze mensen bij ons op school of op de zorgboerderij zou komen). Het mooiste is als je ze ook op de door jullie zelf georganiseerde morgen kunt gebruiken, maar dat hoeft niet.

- [Voorbeeld van een instructiekaart \(zie planning, opdracht van Boyemahaerd\)](#)

De instructiekaart wordt op de volgende punten beoordeeld:

- creativiteit;
- originaliteit;
- netheid;
- leesbaarheid;
- Nederlandse taal (grammatica);
- werkbaar voor de zorgvrager en de werkbegeleider zorgbedrijf.

Les 5: Dierenwelzijn

Deze week gaan we in twee groepen verder met dierenwelzijn. Afhankelijk van wat je drie weken geleden hebt gedaan, ga je nu met de andere opdracht aan de slag:

De ene groep gaat in tweetallen aan de slag met het beoordelen van de huisvesting (vrij zijn van ongemakken) en aan de slag met de vrijheid: vrij zijn van pijn, verwondingen en ziekten.

De andere groep gaat eveneens in tweetallen inzoomen op gedrag. Hierbij horen de vrijheden: vrij zijn van angst en kwellingen, en: vrij zijn soorteigen gedrag te vertonen.

Je gaat in beide opdrachten (zie hiernaast) eerst op zoek naar wat normaal gedrag is voor jouw dier. Daarna ga je observeren en meten of jouw dier(en) voldoen aan deze 'normaalwaarden'. Uiteindelijk kun je hieruit een conclusie trekken wat betreft de vrijheid (vrijheden) die centraal staan in je opdracht. Dit rond je af en lever je voor het begin van de volgende les in.

- [Diergezondheid - huisvesting](#)
- [Het onderzoeken van gedrag](#)

Les 6: Bezoek de locatie

In deze week ga je op locatie kijken. Hoe ziet de instelling of school die jullie hebben uitgezocht eruit? Welke ruimte hebben jullie tot je beschikking en wat is nodig om volgende week een goede ochtend te draaien?

Het gaat er in deze week om dat alle materialen compleet gemaakt worden. Mocht er nog iets gekocht moeten worden, dan kunnen leerlingen dit in deze week doen.

Leerlingen gaan in deze week bij het bedrijf langs waar ze volgende week de dierenmorgen gaan organiseren. Tijdens dit bezoek aan het bedrijf gaan ze in gesprek met de begeleider/docent van volgende week, zodat ze weten met wie ze te maken hebben. Ze bezoeken de klas of ruimte waar ze volgende week gebruik van maken en maken alvast kennis met de andere facetten van het bedrijf. Even snuffelen en ruiken aan de situatie van volgende week dus. Dit helpt leerlingen in de juiste 'mood' te komen en wat stress weg te nemen. Onze leerlingen vinden contact maken heel lastig, daarom is deze les opgezet. Ze moeten zelf een afspraak maken voor dit voorbereidende bezoek, zijn zelf verantwoordelijk en moeten zelf heen en in gesprek.... Pittig maar bijzonder handig dus om voorbereid aan de slag te kunnen volgende keer.

Volgende week gaat het gebeuren. De dierenmorgen wordt werkelijkheid. Zorg deze week dat alles op tijd klaar is en dat je goed voorbereid op pad gaat. Verdeel de taken goed. Wees een ambassadeur voor onze school.

Les 7: De dierenmorgen in de praktijk

We gaan daadwerkelijk aan de slag in het onderwijs (educatie) of in een zorg- 'omgeving'. Je gaat met je groep samen een activiteit organiseren en uitvoeren. Hiervoor krijg je een cijfer. Zowel van de docenten Intra (proces en product) als van de organisatie of school waar je met je groep aan de slag gaat.

Zorg dat je al je materiaal op de juiste tijd op de juiste plek krijgt. Spreek samen af om vanaf school naar het bedrijf te gaan. Ga op school nog even na of alles compleet is en oefen desnoods nog even met jullie openingspraatje. Haal de dieren die mee gaan uit de kooien, controleer de nagels en hygiëne van de dieren nog even (vuile kontjes bij konijnen zijn niet handig op schoot tenslotte). Richt de transportkooi in en plaats het dier hier netjes in. Water en voer hoeft niet mee, tenzij dit in je 'les' verwerkt zit.

De docent die jou gaat beoordelen (heb je zelf geregeld) neemt jullie dier(en) en eventueel andere materialen mee naar het bedrijf. Hij of zij is daar 10 minuten voor aanvang van jullie presentatie/les en blijft tot 10 minuten na de les. Deze docent beoordeelt jullie tijdens jullie ochtend. Ook de voorbereiding neemt hij of zij mee. Daarnaast zal de docent na afloop samen met jullie en het bedrijf kort de les evalueren. Hij heeft hiervoor een beoordelingsformulier. Ook het bedrijf beoordeelt jullie ochtend en de organisatie ervan.

Thema 4 - Recreatie

Het vierde thema omvat alles wat te maken heeft met recreatie. Recreatie is een belangrijke neventak voor veel boeren. Met een omzet van 156 miljoen euro per jaar is het qua inkomsten de grootste neventak, gevolgd door boerderijverkoop met 147 miljoen. Ook zijn er op natuurbeheer na, de meeste bedrijven mee bezig, namelijk 3595 in 2011. Die haalden gemiddeld een omzet van 43.000 euro per jaar.

Daarbij groeit recreatie hard: in 2007 was de totale omzet nog 'maar' 92 miljoen euro, die is dus in vier jaar tijd bijna verdubbeld! Met name in de provincies Gelderland en Overijssel is recreatie een populaire bedrijfstak. Maar wat betekent recreatie eigenlijk? Recreatie kan vele vormen aannemen. Zoals een wandelpad over erf of land of een boerderijcamping. Ook een terras of vergaderlocatie vallen hieronder. De recreatietak wordt ook vaak gecombineerd met streekproducten. Wat te denken van een terras met eigengemaakt ijs? Of zoekkoeien met verkoop van eigen vlees? Vaak vinden klanten het leuk om in een authentieke boerderijomgeving te zijn. Omgekeerd vertellen boeren graag hun verhaal. Succesvolle ondernemers zorgen dat bij een bezoek aan een boerderij alles klopt: een mooie inrichting, een leuk erf, dieren en planten.

Heel veel plezier met het thema recreatie!

Aan de slag met recreatie

Recreatie betekent veelal plezier voor de deelnemers en inkomsten voor de boer. Die biedt dan bijvoorbeeld arrangementen aan met een rondleiding, eten en drinken of fiets- of bootverhuur. Voor recreatiebedrijven is de omgeving erg belangrijk: je gaat bijvoorbeeld boerengolven om lekker buiten te zijn in de natuur. En wandelen of fietsen doe je ook niet op een industrieterrein, maar door het bos of langs de velden. In dit thema gaan we dit zelf ervaren. Omdat recreatie vaak gepaard gaat met streekproducten, gaan we hier ook mee aan de slag; in week 4 gaan we zelf frikandellen maken. In de laatste weken kijken we naar een bedrijf met een bijzondere verblijfsaccommodatie en leren we hoe bedrijven hun diensten verkopen via internet.

Les 1: Wandelpad

Waar kan je de onderwerpen recreatie en toerisme beter beginnen dan op een recreatie/toeristisch pad in je eigen omgeving. In Nederland zijn veel wandelpaden. Sommige lopen door natuurgebieden, andere over boerenland. De Utrechtse Klompenpaden zijn een goed voorbeeld van dit laatste. Boeren krijgen een kleine vergoeding van het rijk als ze een wandelpad over hun land laten gaan. (Geef leerlingen hier informatie over het gevonden wandelpad: wie is de eigenaar van de grond? Voor wie is het opengesteld en wanneer? Wie betaalt ervoor?)

Je gaat met elkaar het pad lopen, ondertussen maak je een opdracht. Deze opdracht ga je maken vanuit de visie van een veehouder of vanuit de visie van een natuurbeheerder. Daarom moet je voor je met de wandeling begint, bepalen wie allemaal veehouder zijn en wie natuurbeheerder. Lopende over het pad bekijk je wat er allemaal gedaan is om dit pad te ontwikkelen en welke invloed dit heeft gehad op de grond en de inzet van deze grond.

Als je weer terug bent bij de fietsen ga je hier met elkaar en de docent over in discussie.

De natuurbeheerders tegen de veehouders. Of eigenlijk gaan natuurbeheerders en reguliere grondgebruikers samen in overleg waarom dit pad nu zo'n goed geslaagde manier van samenwerken is. Hiervoor gebruik je de opdrachten uit dit arrangement. Wij zorgen ervoor dat deze bij het pad aanwezig zijn.

Instructies wandelochtend: tijd, plaats, adres, vervoer. Adres om bij te praten na afloop

We lopen eerst het pad, na afloop keren we terug op de parkeerplaats en worden we verwacht bij een theetuin.

Les 2: Op bezoek bij een boerderijcamping

Binnen de multifunctionele landbouw staan recreatie en toerisme niet alleen voor mooie routes in de natuur of leuke spelletjes kunnen doen op een hiervoor geschikte locatie. Ook wat langer durende recreatie in de vorm van bijvoorbeeld kamperen hoort erbij.

Vandaag gaan we naar camping .. (liefst een bedrijf met een verhaal, bijvoorbeeld waar ook eigen vleesproducten worden verkocht.)

Op de website van het bedrijf is de volgende informatie te lezen:

Informatie over bedrijf en omgeving..

Voor meer info klik je op de linken op de website.

Les 3: Op bezoek bij een vleesboerderij

We bezoeken nog een vleesproducerend bedrijf. We onderzoeken hoe de dieren gehouden worden, wat voor eten ze krijgen en wanneer ze naar de slager gaan. Daarna gaan we onderzoeken wat nu precies het verschil is tussen wild en biologisch vlees, en vlees uit de reguliere vleesproductie.

Daarnaast bekijken en proeven we ook wat de goedkope vleessoorten van de grote winkelketens ons te bieden hebben. Een lesje in vlees en vleesverwerken. Als afsluiter maken we de volgende les zelf frikandellen en vergelijken deze met die uit de winkel.

Les 4: Kokkerellen en proeven

Voor deze les (zie hiernaast) gebruiken we vlees dat we gekocht hebben bij de vleesbedrijven, daarnaast gebruiken we ook gehakt van de keurslager uit het dorp en rundergehakt dat in de aanbieding was bij een grote supermarktketen. Welke geur, kleur en smaakverschillen zijn er, en natuurlijk, welke van de soorten gehakt vinden jullie de lekkerste? Daarvoor ga je het eerst bereiden. Motiveer welk gehakt het lekkerste is, zo probeer je het lekkerste gehakt te verzamelen voor het ontwikkelen van een frikandel. Echt een lesje kokkerellen en proeven dus.

- [Vleesopdracht VAP](#)

Les 5: Trends

In de recreatie wordt het steeds belangrijker je te onderscheiden. Dit komt door de groei van het aantal minicampings en Bed & Breakfasts. Op prijs concurreren heeft weinig zin: vaak worden er al bodemprijzen gevraagd.

Alleen als je iets bijzonders te bieden hebt, kun je wat meer vragen. Kijk bijvoorbeeld eens op www.boerenstee.nl. De Liniehutten zijn uniek, daar willen mensen wel voor betalen: 375 euro per gezin voor een weekend in de zomer.

- www.boerenstee.nl

Zoek nu zelf ook een bedrijf dat iets bijzonders heeft en waar jij wel zou willen overnachten. Misschien in een boomhut? Of in een wijnvat? Neem contact op (per mail of telefoon) en vraag of je enkele vragen kunt stellen voor een schoolopdracht.

Zorg dat je aan het eind van de week een antwoord hebt op de volgende vragen:

- Omschrijf wat bijzonder is aan het bedrijf van jouw keuze.
- Beschrijf hoe ze op het idee gekomen zijn en hoe ze de accommodatie hebben gebouwd. Was dit moeilijk?
- Ontdek wat mensen ervoor betalen (vaak ook te zien op de website).
- Omschrijf hoe de ondernemers deze bijzondere dienst verkopen: gebruiken ze naast hun eigen website nog andere kanalen? Bijvoorbeeld een plaatselijke WV of een andere website?

NB: als het niet lukt mensen te interviewen, probeer dan in elk geval de informatie van hun website af te halen. Dit laatste doe je sowieso ter voorbereiding.

Les 6: Promotie

Voor alle verbredingstakken geldt dat het belangrijk is goed promotie te maken. Dat kan door een goede eigen website te bouwen die vindbaar is, mond tot mond reclame, folders te verspreiden, een persbericht naar de krant te sturen of gebruik te maken van sociale media, zoals facebook of twitter. Vooral voor recreatie is vindbaarheid belangrijk. Iemand die een logeeradres zoekt, kijkt meestal op internet. Maar ook recreatie dichtbij of streekproducten worden vaak via internet gevonden óf gecheckt.

Vandaag gaan we aan de slag met het onderzoeken en beoordelen van social media ingezet door de twee bezochte bedrijven. Je gebruikt hiervoor de bijgevoegde opdracht.

- [Social media, website](#)

Aan het eind van deze week bereiden we de proeve voor volgende week voor (zie les 7).

Les 7: Eindproeve voorbereiden

Om het jaar voor intra goed af te sluiten hebben we besloten een eindproeve te houden. Het thema van afgelopen jaar was multifunctionele landbouw en alles wat hierbij hoort. De verschillende onderdelen zijn meer of minder uitgebreid aan bod geweest:

- streekproducten
- agrarisch natuurbeheer
- zorglandbouw en educatie
- recreatie

Met het thema streekproducten zijn we aan de slag geweest door een streekproduct te onderzoeken. Agrarisch natuurbeheer hebben we bekeken met hulp van een natuurorganisatie: wat voor werk doen zij? Voor landbouw en zorg zijn we bij een zorgboerderij geweest. Ook recreatie kwam aan bod. Zo hebben we veel verschillende kanten van multifunctionele landbouw gezien.

De proeve

Een proeve van bekwaamheid is een afsluitende opdracht om een onderdeel mee af te sluiten. Het is een officieel examen en wordt ook als examen beoordeeld. Meestal vindt een proeve voor het MBO plaats op een bedrijf (bv je stagebedrijf), maar voor het VMBO zijn proeves beschikbaar die op school uitgevoerd kunnen worden.

Onderwerp

Onze proeve sluit goed aan bij wat we afgelopen jaar hebben gedaan. Er is een ondernemer die graag een andere activiteit op zijn bedrijf organiseert. Aan jullie de vraag wat hij kan gaan doen. Hij heeft budget om bijvoorbeeld een geschikt gebouw te bouwen of om een hoek land ergens voor te gaan gebruiken. Hij wil graag leren, dus als hij nog niet genoeg weet van een onderwerp gaat hij hiervoor opnieuw naar school. Dit maakt de keuze voor jullie makkelijk. Je mag alles bedenken! Maar je moet het wel goed onderbouwen, ook wat het de boer gaat kosten en opleveren. Deze tweede tak moet tenslotte zijn inkomen aanvullen.

De opdracht

Je gaat in groepen van drie a vier personen aan de slag en werkt een idee uit voor boer en boerin .. en hun bedrijf... Je moet dit idee presenteren aan je klasgenoten en iedereen moet meewerken (ook tijdens de presentatie). Je mag zelf weten hoe je dit doet, enkele voorbeelden zijn:

- een poster
- een folder
- een moodboard
- powerpoint
- mindmap
- een anekdote
- een toneelstuk

Jullie moeten komen met iets origineels! Dus geen 'saai' verslag of volgeschreven diapresentatie.

Beoordeling

De beoordeling gaat volgens de officiële richtlijnen. In het 1e deel van de omschrijving van de proeve staat hiervan een uitwerking. Je wordt door een docent, een onafhankelijke examinator en de boer beoordeeld.

Het cijfer dat je met deze proeve behaalt is je cijfer voor DSE 3. Het is bovendien een beoordeling voor een deel van de competenties die je moet beheersen om straks op het MBO verder te kunnen.

Les 8: Presentaties

In deze laatste les gaan jullie de neventak presenteren, en voer ja na afloop een reflectiegesprek.

Uit deze uitgave mag alles worden gekopieerd. Het is handig hiervoor de digitale versie te gebruiken.
Het boekje is online te vinden en aan te passen via maken.wikiwijs.nl/43329 of edepot.wur.nl/254102

Verder is veel materiaal te vinden op:

- www.omgevingsgerichtondernemen.nl
- www.groenkennisnet.nl

© [Groene Kennis Coöperatie](http://www.groenkennisnet.nl)

**Groene Kennis
Coöperatie**